

Г.Б. Нестеренко, канд. екон. наук, доцент
С.О. Малахова, канд. екон. наук, в. о. доцента
Р.М. Ступень, канд. екон. наук, асистент
Львівський національний аграрний університет

ОПТИМІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІСТА ТА ПРИМІСЬКОЇ ЗОНИ

Постановка проблеми. Агломерація, як просторова форма життєдіяльності суспільства в умовах розвитку ринкових відносин набула риси особливого суспільно-територіального утворення, у якому формуються спільні соціально-економічні інтереси міста та приміських територіальних громад. Відповідно, треба створити орган, який би координував розвиток агломерації в цілому, а не тільки його адміністративно-територіальних утворень поокремо, як це відбувається сьогодні.

Створення громадської Ради агломерації, як нової організаційно-правової форми співпраці міста та приміської зони дозволить запровадити необхідні для громади агломерації проекти з розвитку та благоустрою території. Наприклад, для Львівської агломерації є актуальним розвиток транспортної інфраструктури, будівництво нових очисних споруд та сміттєзвалища для міста-центру, розширення міської межі за рахунок приєднання інших адміністративно-територіальних утворень, благоустрій існуючих зелених зон та створення нових, дослідження інвестиційної привабливості наявної території.

Сьогодні агломерація в Україні не є адміністративною одиницею, а реальністю мешканців великих міст, категорія сфери економічної географії і теорії містобудування. Межі агломерацій в Україні є суто умовними і практично жодним чином не збігаються з наявним адміністративно-територіальним поділом.

Проведене дослідження дає можливість обґрунтувати необхідність створення громадського об'єднання – Ради агломерації для оптимізації існуючих економічних відносин міста та приміської зони.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичними та прикладними аспектами організації спільного розвитку міста та приміської зони займалися такі вчені, як І. Бистряков, М. Габрель, М. Лесечко, Л. Новаковський, В. Нудельман, М. Спектор, М. Ступень, М. Хвесик та ін. Проте тільки М. Габрель наголошував на необхідності створення

громадського об'єднання – Спільки агломерації для координації її розвитку та покращання синергетичного ефекту. (Синергетика (англ. Synergetics, від грец. Син – «спільне» і ергос – «дія» – міждисциплінарна наука, що займається вивченням процесів самоорганізації і виникнення, підтримки стійкості і розпаду структур (систем) різної природи на основі методів математичної фізики [3, 8]). Синергетичний ефект, який постає внаслідок об'єднання можливостей і засобів, що використовуються зазвичай окремими територіальними громадами і при формуванні цілісності та при розвитку агломераційних зв'язків, які активізуються та створюють додаткову вартість для економіки [1].

Синергетичний ефект, утворений поєднанням бюджетних коштів окремих адміністративно-територіальних утворень агломерації з метою реалізації визначеного завдання, наприклад у секторі комунального господарства та громадського транспорту, створить додаткові можливості для забезпечення суспільних і індивідуальних потреб, позитивно вплине на умови економічного розвитку агломерації [4]. Ступінь дослідження цієї проблематики ми вважаємо недостатнім, адже не існує на сьогодні єдиних принципів, критеріїв та завдань щодо необхідності створення громадських організацій, які сприятимуть розвитку економічних відносин агломерації.

Постановка завдання. Основною метою дослідження є розгляд принципів створення Ради агломерації, критеріїв об'єднання, функціонування та фінансування агломерації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні»: ...органи місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, захисту прав та інтересів територіальних громад можуть об'єднуватися в асоціації органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання, які підлягають реєстрації відповідно до законодавства в центральних органах виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань... проте: ... асоціаціям та іншим добровільним об'єднанням органів місцевого самоврядування не можуть передаватися владні повноваження органів місцевого самоврядування [6]. Отже, створення Ради агломерації не суперечить чинному законодавству України.

Рада агломерації мала б забезпечити більш чітку і злагоджену співпрацю органів державної влади, місцевого самоврядування та інших суб'єктів з метою узгодження інтересів територіальних громад.

Принципи створення Ради агломерації такі:

- державності, тобто зміна або встановлення меж здійснюються, на підставі з необхідності забезпечення реалізації загальнодержавної економічної політики та економічної безпеки держави;
- законності, тобто усі стратегічні проекти розробляються на основі нормативно-правових актів, статистичних даних органів державних установ та організацій із залученням потенціалу науково-проектних організацій;
- екологічності, що полягає у врахуванні ризиків наявної та можливої дії небезпечних техногенних та природних явищ;
- доступності, яка полягає в тому, що вся діяльність Ради повинна мати вільний доступ до неї громадськості;
- цілісності, що передбачає узгодження інтересів міста та приміської зони;
- функціональності, яка полягає у розробленні спільної стратегії розвитку міста та приміської зони, з чітко встановленими повноваженнями кожної з сторін [2].

Агломерація, незважаючи на свою розлогість і величину, становить цілісний організм завдяки поєднанню її структурних елементів спільною транспортною та інженерними інфраструктурами, а також промисловістю, від чого значною мірою залежить ефективність функціонування цілого організму та його розвиток. На території агломерації існують поєднані в просторову цілісність різноманітні елементи – території урбанізовані, що урбанізуються, транспортні і технічні вузли інфраструктури, ліси, сільськогосподарські угіддя, які працюють як система, а не сума окремих одиниць [2].

Однак, ця система, як єдиний механізм є законодавчо не керована, а суспільні та економічні відносини не координовані єдиним центром, від чого страждає економіка цієї території. Рада агломерації повинна скоординувати органи місцевого самоврядування на вибір найбільш оптимальних для неї територій для житлової, громадської та промислової забудови, об'єктів комунального господарства, інженерної і транспортної інфраструктури.

Які критерії є об'єднуючими для агломерацій?

Критерії об'єднання [5]:

- масові трудові, навчальні, побутові, культурні та рекреаційні поїздки (маятникові міграції);
- 1,5-годинна доступність (нормативна відстань) міст-ядер агломерації, що мають чисельність населення понад 1 млн мешканців, по транспортних коридорах (залізниця, автодороги, річки і море);

- наявність транспортної, комунальної, промислової інфраструктури, що спільно використовується (при цьому комунальна інфраструктура міст-ядер агломерації, як правило, значно виходить за їхні межі); наявність регулярних приміських електропоїздів, автобусів, теплоходів;

- спільність аеропорту, залізничного вузла, терміналу;
- щільне розселення по транспортних коридорах.

Не враховуються:

- пряма власна відстань (без урахування інших чинників);
- близькі суміжні поселення, що розташовані за межами периферійної зони ядра й не мають прямого зв'язку по транспортних коридорах.

Структуру Ради Львівської агломерації складають:

- місто Львів;
- райони: Городоцький, Жовківський, Буський, Золочівський, Кам'янка-Бузький, Миколаївський, Перемишлянський, Пустомитівський і Яворівський.

Найбільшими містами агломерації є Винники, Городок, Миколаїв, Новий Розділ, Яворів. Інші малі міста агломерації – в радіусі 30-50 км від міста-центру. Приблизна статистика: чисельність населення – 1 498.0 тис. осіб; площа – 9 096 км²; густота населення – 164,7 осіб/км² [7].

Включення нових членів до складу Ради вимагатиме відповідного рішення щодо зміни меж Ради агломерації.

У статуті Ради необхідно прописати випробувальний термін для нових членів та для тих, хто збирається виходити з об'єднання.

Щодо структури управління Радою, то у своїй діяльності вона повинна керуватися Статутом, відповідно до якого обирають голову ради, заступників, виконавчий комітет та ревізійну комісію.

Рада Агломерації у своїй діяльності повинна орієнтуватися на виконання завдань, які сприятимуть інвестиційній привабливості та благоустрою території агломерації. І, безперечно, завдання просторового планування території узгоджується із загально-регіональними вимогами. Використання та забудова спільних територій для розвитку інженерних і транспортних комунікацій має бути пріоритетним [4].

Якщо метою створення Ради агломерації є раціональне просторове планування території, в основі якого мають бути Зонінгові правила. Проте створення сприятливого життєвого простору потребує фінансового забезпечення, передбаченого у законах про фінансування та господарювання органів місцевого самоврядування.

Забезпечення фінансування Ради відбуватиметься таким чином: з регіонального і державного бюджетів безпосередньо до бюджету Ради в пропорції, що відповідає завданням, які віднесені до її компетенції; з бюджетів членів Ради на виконання спільних завдань.

Додаткові кошти, які необхідні для реалізації завдань Ради, слід передбачати в обласному і державному бюджетах у статті агломераційних субвенцій.

Таким чином, дохід Ради агломерації становитиме: субвенції і дотації з бюджетів вищих рівнів на реалізацію насамперед державних інтересів; цільові дотації на реалізацію інвестиційних проектів; фінансування окремих завдань коштом членів Ради; міжнародні кошти на реалізацію природоохоронних завдань.

Мобілізуючи кошти місцевих бюджетів для вирішення певних завдань, органи місцевого самоврядування міста та приміської зони мають можливість вирішувати свої проблеми, які важко вирішити силами однієї громади.

Органи місцевого самоврядування міста і приміської зони шляхом мобілізації коштів місцевих бюджетів отримують можливість вирішення певних завдань, непідвладних лише силами однієї територіальної громади. Рада отримує кошти з державного бюджету, обласного у вигляді дотацій або субсидій на виконання програм загальнодержавного значення.

Важливим недоліком на сьогодні є відсутність законодавчого закріплення статусу приміської зони, що породжує конфлікти у відносинах міста та приміської зони. Прописати місце та статус територіальної громади, обов'язки, завдання та фінансову діяльність Ради допоможе закон «Про агломерації України». Закон «Про агломерації України» узаконить статус приміської зони та буде регулювати питання: визначення територій пріоритетного розвитку; визначення територій спільного користування; визначення територій резервного фонду.

Оптимізація економічних механізмів передбачає вирішення таких завдань: створення сприятливого життєвого середовища; будівництво нового та ремонт існуючого інженерно-інфраструктурного забезпечення; інвентаризація земель для житлової та промислової забудови; благоустрій зелених зон і територій.

Для ефективного функціонування та досягнення максимального результату економічний механізм потребує чіткої взаємодії з організаційно-правовими та планувальними механізмами. Організаційно-правові механізми – це законодавче регулювання економічного обороту земель на державному рівні, чітке розмежування повноважень органів місцевого самоврядування та місцевої влади тощо. Планувальні механізми

– це розробка містобудівної та іншої проектної документації для раціонального використання територій.

Висновки. Приміська зона є територією, де найбільш гостро відчувається конфлікт економічних, містобудівних, соціальних і громадських інтересів між містом-центром та приміською зоною. Для оптимізації економічних відносин міста та приміської зони необхідно утворити громадську Раду агломерації, яка буде відстоювати права та інтереси територіальних громад. До завдань Ради агломерації належатимуть: просторове планування; соціально-економічний та культурний розвиток; розвиток комунального господарства; транспортний та інженерно-інфраструктурний розвиток; охорона навколишнього середовища. Принципи створення Ради агломерації, критерії об'єднання, функціонування та фінансування агломерації необхідно вдосконалити та прописати у законі "Про агломерації України" для скоординованого розвитку міста та приміської зони.

Бібліографічний список: 1. Бутук А.И. Экономическая теория: [учеб. пособие] / А.И. Бутук – К.: Выкар, 2000. – 644 с. 2. Габрель М.М. Просторова організація містобудівних систем / М.М. Габрель. – К.: Вид. дім А.С., 2004. – 400 с. 3. Лесков Л.В. Постижение непредсказуемого: бифуркационное пространство XXI века / Л.В. Лесков // Общественные науки и современность. – 2001. – № 6. – С. 167-175. ISSN 0869-0499. 4. Лисяк Н.М. Вплив соціально-економічних трансформацій на систему землекористування в приміській зоні Львова / Н.М. Лисяк // Наук. вісн. Нац. аграр. ун-ту: [зб. наук. пр.]. – Київ: НАУ, 2007; Вип. 109. – С. 275-285. 5. Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність: Проект USAID Агентство США з міжнародного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visibleearth.nasa.gov/view.php?id=55167>. 6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – С. 170. (Бібліотека офіційних видань). 7. Ступень М.Г. Вдосконалення використання земель населених пунктів в умовах ринку: монографія / М.Г. Ступень, М.Д. Лесечко. – Львів, 2004. – 238 с. 8. Чепан М.-Л. А. Від "Божественної пропорції" до закономірностей генези християнства або синергетика на проблемному полі психоісторії. Проблеми загальної та педагогічної психології. – Т. XIII. – Ч. 2 // Зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Режим доступу <http://www.nbuu.gov.ua>.

Нестеренко Г.Б., Малахова С.А., Ступень Р.М. Оптимизация экономических отношений города и пригородной зоны. Ввести необходимые для общества агломерации проекты по развитию и благоустройству территории позволит создание общественного Совета агломерации, как новой организационно-правовой формы сотрудничества города и пригородной зоны. Совет агломерации решает задачи: пространственного планирования; социально-экономического и культурного развития; развития коммунального хозяйства; транспортного и инженерно-инфраструктурного развития; охраны окружающей среды. Принципы создания Совета агломерации, критерии объединения, функционирования и финансирования агломерации необходимо усовершенствовать и прописать в законе "О агломерации Украины" для скоординированного развития города и пригородной зоны.

Nesterenko H., Malakhova S., Stupen' R. Optimization of economic relations between the city and suburban zone. The creation of public Council of agglomeration, as new organizational and legal form of cooperation of the city and suburbs will allow introducing projects on development and the providing of public services and amenities of the territories. These projects are necessary for agglomeration community. The objectives of agglomeration will include: spatial planning; social and economic and cultural development; development of municipal industry; transport and engineering and infrastructure development; environmental protection. Principles of creation of Council of agglomeration, the criteria for association, functioning and financing of agglomeration should be improved and it is necessary to prescribe in the law "On the agglomeration of Ukraine" for the coordinated development of the city and suburbs.